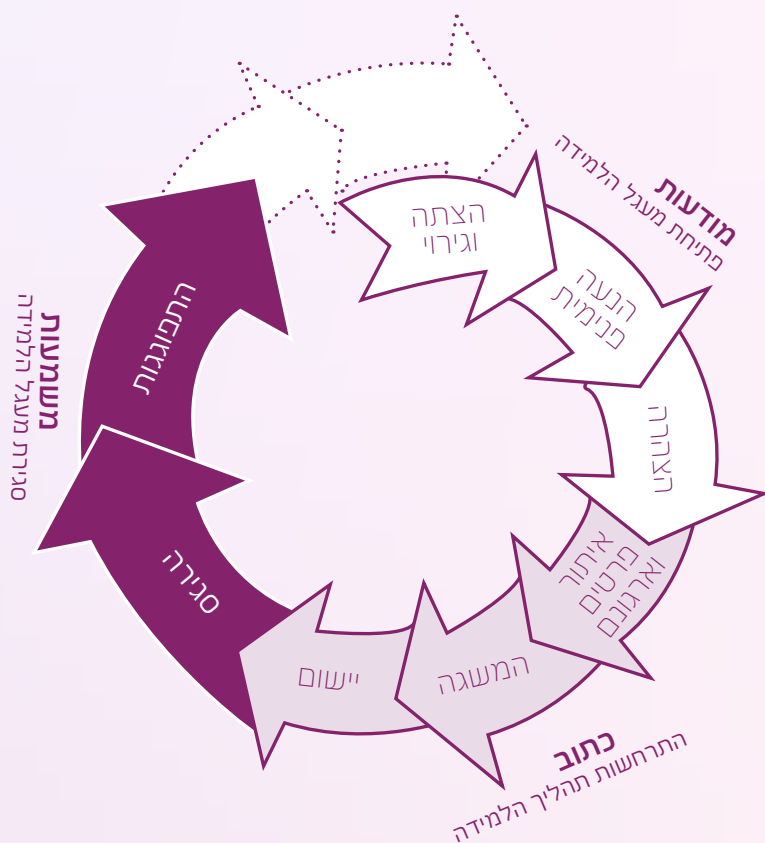

לחשוב חב"ד

מכ"ם

הייחודיות של לימודי קודש מתבטאת בכך שהיעד העיקרי של הלמידה הוא חינוך לערכים- עיצוב הזהות היהודית והחסידית של התלמידים. כדי להגיע לכך יש להכיר ב'חומר' (הקשיים/ הצרכים/ הרצונות הטבעיים- האנושיים) ולבדוק כיצד הנלמד תורם לגיבוש האישיות ונותן זווית ראייה חדשה שמסייעת לכך.

מה? = מכ"ם

המכ"ם (רדאר) משמעות ראשי התבות שלו היא: מגלה, כיוון ומרחק. המכ"ם הוא: מערכת אלקטרונית לגילוי ומעקב אחר מיקומם של עצמים במרחב באמצעות שימוש בגלי רדיו.

גם בתהליך של למידה המכ"ם מעורר את התלמיד לגלות עומק חדש שלא נראה במבט שטחי, ולזהות את המהותי המשמעותי לחיי התלמיד. המכ"ם מהווה מעגל למידה שמתחיל במודעות ומסתיים במשמעות אישית דרך עיון בכתוב.

המרכיבים של שיעור ערכי

מ = מודעות

יחס וידע קודם- מצב התחלתי לפני ההוספה והחידוש שיתרחש במהלך הלמידה.
מה התלמיד מרגיש/ חושב על הערך המרכזי הנלמד מהנושא? (קושי, חוויה, תגובה ראשונית,
יחס, נסיון בעבר וכדומה)

כ = כתוב

עיון ולמידה מעמיקה באמצעות המקורות. התמקדות בתובנה העולה מהתוכן. הגדרת מושגים.

מ = משמעות

חיבור ערכי אישי בין הערך / התוכן שהתגבש במהלך הלמידה לעיצוב הזהות היהודית- חסידית.

כלי זה יופיע בשיעור בכמה אפשרויות:

- התחלה גוף וסיום של מעגל למידה רחב שמשתרע על כל השיעור.
- התחלה גוף וסיום של מעגלי למידה קטנים יותר - העיקרון הוא שלכל מטרה מרכזית שרוצים ללמד יש ליצור נכונות ומהלך למידה משמעותי.

איך נפעיל את המכ"ם? -אסטרטגיות לכל רכיב

האסטרטגיות לרכיב ה- מ = מודעות

א. גירוי והצתה

- אמצעי זה נועד לגייס את התלמיד לפניות ולמעורבות אישית בלמידה.

דוגמות:

- בירור תפיסות
- דילמה
- שיחזור
- גירוי חושי (טעם, ריח, מגע...)
- שאלה מעוררת
- הפרת איזון / קונפליקט
- תופעה, ניסוי
- פליאה
- סיפור
- תחושות רגשיות
- פעילות: סרט, סיור, יצירה, מאמר, תצפית, ניסוי
- משחק/חידה

ב. הצהרה

זהו משפט שמבהיר את החשיבות והתרומה של תהליך הלמידה לתלמיד. (כדאי שהמורה יחשוב קודם: למה אני רוצה ללמד את השיעור גם אם הוא לא למבחן?)
שלב זה עוסק בשאלה: "במה אתרם מפעולת למידה זו?"
המורה אומר הצהרה שמעוררת ציפייה לפעולה מבטיחה, המביאה להנעה ללמידה.

דוגמות:

- ראיתי שקשה לכם ב...אחרי השיעור נצליח...
- היום אתן לכם כלי לחיים ש...
- אחרי השיעור תצליחו ב...

האסטרטגיות לרכיב ה- כ= כתוב

רכיב הכ= כתוב הוא 'לב' הלמידה. והוא כולל מספר שלבים שבמהלכם מבנים את הידע. כדי לפשט רכיב זה נחלק אותו לשלושה שלבים.

מה? השלב - כ= כתוב	איך? הדרך - אסטרטגיה מתאימה למידה פעילה ומעורבות תוך הכרה בשונות:
שלב א': איתור פרטים וארגונים מציעים ללומד לברר פרטים חשובים בכתוב עצמו להבנת התוכן המקודש	איתור משפטי מפתח/מילה מנחה/ מושגים מרכזיים, סימון ועימוד, קריאה פעילה (משימות טרום קריאה), שאילת שאלות (התלמיד מעלה שאלות), חלוקה לנושאים. ארגון פרטים ברמת ידע. באמצעות רכיבי ארגון קבועים ללימודי קודש למשל: • רכיבי ארגון המתארים אירוע (זמן, משתתפים, מקום, האירוע, התוצאות/ סדר אירועים) • רכיבי ארגון המתארים דמות • רכיבי ארגון המתארים מצווה (מקור, מי חייב, מתי, איך, מקום, מה וכדומה)
שלב ב' - המשגה: מסייעים ללומדים להבנות מושגים, רעיונות, עקרונות ומיומנויות.	יצירת הבחנות, יצירת הכללות, שיום, ערעור קוגניטיבי. השוואה- לנסח באופן ברור את הדומה והשונה בין פרטים. הסקת מסקנות
שלב ג' - שלב היישום: יישום של הנלמד בהקשרים חדשים- משימות שבהן יוכלו להפגין ביצועי הבנה למושגים, לעקרונות ולמיומנויות שרכשו.	• להביא דוגמאות לעיקרון הלכתי שנלמד • להשתמש בידע לפתרון בעיות • לקבץ פרטים לקבוצות מוגדרות על-פי תכונותיהם • לדעת לקשר עיקרון שנלמד לעקרונות אחרים (למשל לקשר בין מושגים/ כללים הלכתיים) • לזהות טעויות בשימוש במושגים ובתהליכי חשיבה • לדעת לנסח באופן ברור את הדומה ואת השונה בין פרטים לקשר את הכלל החדש לכללים שכבר נלמדו • לדעת להביע דעה אישית על החומר הנלמד ולהציג את הנושא בדרך חדשה • לדעת להציג טיעונים המבוססים על החומר החדש

סגירה והתכונות:

העלאת המשמעות הקוגניטיבית והרגשית וההכרה בהשלמת תהליך הלמידה. התבוננות מחודשת על הנושא/ הערך וכיצד הוא תורם לעיצוב הזהות האישית של התלמיד. הנעה פנימית ללמידה לרוב איננה יכולה להמשך באותה עוצמה במשך כל מעגל הלמידה. משהושגה תכלית הלמידה, ההנעה הפנימית מתפוגגת בהדרגה ומפנה מקום לפתיחת מעגל למידה חדש.

הסגירה מאפשרת להעריך את מה שהושג בתהליך הלמידה ולהבהיר באיזו מידה נעשה מפגש משמעותי עם הצורך והציפיות שהועלו בשלב המודעות (ההצהרה).

רפלקציה:

בשלב הרפלקציה מביאים את הלומדים למודעות בדבר המושגים והמיומנויות החדשים שנלמדו. על הרפלקציה להתייחס לתובנות שנרכשו.

דוגמאות לסגירות:

- סגירות בפעילות קבוצתית: דיון, 5:3:1
- (כל אחד רושם 5 דברים שלמד בשיעור, מחליפים מידע בזוגות - 3 דברים שלמדו בשיעור וברביעיות משוחחים על דבר אחד).
- סגירות רפלקציה: , יר"ל (שואלים לפני השיעור - מה אני יודע , מה אני רוצה לדעת, בסוף השיעור, מה למדתי ומה אני יודע). חשמ"ל (חיובי, שלילי, מעניין, מה למדתי), שאלות (מה למדתי? מה חשבת? מה הרגשת היום בשיעור?)
- סגירה במארגנים גראפיים
- סגירת סיכום בכתב
- סגירה בהעלאת שאלות נוספות
- מילוי דו"ח
- יצירה מסכמת: סיפור, ציור, מוסיקה, שירה.
- בניית מצגת או תוצר ממוחשב
- פוסטר

(מתבסס על מעגל הלמידה של משרד החינוך)

הדגמה למערך שיעור באמצעות המכ"ם

נושא השיעור

מלאכות ביום טוב

מקורות: חלק א, מעגל השנה, פרק מא, סעיפים א-ב; ה-ט ; י; טז; כג-לב; לד; מד; מח; נא; נג

תובנה מרכזית:

הייחודיות של יום טוב, בשונה משבת, מתבטאת בכך שמצוותו המרכזית היא לגרום לשמחה ותענוג לאדם וזאת נעשה בעיקר באמצעות אוכל נפש.

מה - מכ"ם	איך? אסטרטגיות
מעגל למידה 1 - מוקד למידה: מקור המצווה	
מודעות נעורר את התלמידים להבחין האם יש הבדל בין שבת ליום טוב? מדוע? מהו הידע שיש בנושא ומה נרצה לדעת עליו? במעגל הפותח את השיעור בחרנו להציף את כל תכני השיעור	א. הצתה וגירוי - נשתמש באירוע ובכלי יר"ל (יר"ל = יודע; רוצה לדעת; למדתי - (שואלים לפני התהליך - מה אני יודע, מה אני רוצה לדעת, בסוף התהליך, מה למדתי ומה אני יודע). אירוע- משפחת כהן גילתה שנגמרו הלחמניות שהכינו ליום טוב הראשון של חג הסוכות לסעודה המשותפת עם הדודים. יוסי: איזה מזל שזה חג ולא שבת מותר לנו לאפות לחמניות חדשות. מאיר: מה פתאום? נראה לך שמותר לנפות קמח? ללוש בצק? להדליק את התנור בחג? ועוד כל מיני מלאכות שקשורות לאפיית לחמניות... יר"ל - פותח: נשאל - מה אתם יודעים על 'יום טוב'? האם יוסי צדק ויש הבדל בין שבת ליום טוב? מה תרצו לדעת על יום טוב? - האם מאיר צדק שאסור לנפות קמח/ ללוש בצק/ להדליק תנור וכו'? למה ביום טוב מותר לבשל? האם הותרו כל סוגי המלאכות לצורך הכנת אוכל? האם יש הגבלה בכמות? האם כל מלאכה שהותרה לבישול מותרת? והאם בכלל יום טוב הוא פחות חשוב משבת? מה הכוונה כשאומרים יום טוב? ב. הצהרה נדמה לנו שאנחנו יודעים הכל על יום טוב...אבל למעשה כשמתבוננים קשה היה לנו לדעת מי צדק יוסי או מאיר וזה ממש נוגע לחיים שלנו. מה מותר ומה אסור לעשות ביום טוב? בשיעור הזה נצליח להבין את המשמעות של יום טוב ביחס לשבת, וזה יעזור לנו לדעת מה נכון ומה צריך לעשות.
כתוב	

איתור פרטים וארגונים	א. סיווג לקבוצות - חגים מהתורה ומדרבנן - נתייחס לשאלה- מהו בעצם יום טוב? אילו חגים אתן מכירות? נערוך רשימה של כל החגים: ר"ה, סוכות, שמחת תורה, חנוכה, פורים, פסח, שבועות. לבקש מהתלמידות לעיין בסעיף א' ולסווג את הרשימה הנ"ל לשתי קבוצות ולתת כותרת לכל קבוצה (מהתורה: ר"ה, סוכות, שמחת תורה, פסח, שבועות. מדרבנן: חנוכה ופורים)
המשגה	הגדרת המושג יום טוב המושג 'יום טוב' - כולל רק את החגים המחויבים מהתורה. (להדגיש שבפסח יש לנו 2 ימים טובים: היום הראשון והיום השביעי, להבחין בין חול המועד ליום טוב, להדגיש שבר"ה - זה יומיים יום טוב)
יישום	שאלת אתגר לסיכום: כמה ימים מהשנה בפועל הם ימים טובים בארץ ישראל ? (7)
משמעות (המשמעות כאן צרה ומתייחסת לסגירת הנושא הראשון בשיעור)	יר"ל - מה למדתי? (המושג 'יום טוב' - מתייחס רק לחגים מהתורה ויש בארץ 7 ימים שנקראים ימים טובים)
מעגל למידה 2 - מקור המצווה וגדריה לאחר שהיתה התפוגגות צריך להצית מחדש. אך נעשה זאת באמצעות משהו קצר כמו שאלה מעוררת שתתייחס לשאלות שהעלינו בתחילת השיעור.	
מודעות	א. הצתה האם יוסי צדק ויש הבדל בין שבת ליום טוב? והאם זה אומר שיום טוב חשוב פחות משבת?
	ב. הצהרה: אתם מוזמנים להצטרף ולחקור את הנושא: נבדוק בכתוב ונראה מה ההבדל בין שבת ליום טוב ואז כאשר נדע מהי המשמעות של יום טוב נוכל לענות על השאלה ולדעת איך באמת חשוב שנתייחס ליום טוב.
כתוב	

השוואה בין מקורות - התנסות

- נתחיל לבדוק ולראות מהו המקור בתורה למלאכה ביום טוב.
- נאתר את הפסוק בהלכה (פרק מא סעיף ח) - נאתר את הפסוק המלא מחומש שמות - המקור מופיע בסוגריים לאחר הציטוט מהפסוק:

"וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה ... כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". (שמות יב טז)

- נבדוק מקורות נוספים הקשורים ליום טוב ונברר את מצוותיו:
יד ושם, בְּחֶגֶד: אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ, וְעֶבְדְּךָ וְאֻמָּתְךָ, וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיִּתּוּם וְהָאֵלְמָנָה... טו שְׂבַעַת יָמִים, תַּחֲגֹג לָהּ...בְּמָקוֹם, אֲשֶׁר-יִבְחַר...: כִּי יִבְרַךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, כָּל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ, וְהַיִּיתָ, אִךְ שִׂמְחָה. טזשְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוֹרְךָ אֶת-פָּנָי ה'....בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר--בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשֻּׁבָּעוֹת, וּבְחַג הַסֻּפּוֹת; וְלֹא יֵרָאֶה אֶת-פָּנָי ה', רִיקָם. יז אִישׁ, כְּמִתְנַת יָדוֹ, כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ. " (דברים טז, יד-יז)

- נבדוק מקור הקשור לשבת
ז זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת, לְקַדְּשׁוֹ. ח שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד, וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ. ט וַיּוֹם, הַשְּׁבִיעִי--שַׁבָּת, לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלָאכָה אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ, עֶבְדְּךָ וְאֻמָּתְךָ וּבְהֵמָתְךָ, וְגֵרְךָ, אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ. (שמות כ, ז-ט)

- נבדוק מהו המידע שניתן להבין מהכתוב לגבי שבת ולגבי יום טוב:

אפשרות א - התנסות

עיינו במקורות ובדקו מה ההבדל בין שבת ליום טוב? האם המקורות אומרים משהו על החשיבות? מה הם אומרים לגבי איסור מלאכה, האם יש מצוות נוספות שיש ביום טוב ואין בשבת ולהיפך?

- אפשרות ב' הבנייה משותפת של טבלה ומילוי עצמי שלה מתוך המקורות

נקודות להשוואה	שבת	יום טוב
מהו	היום השביעי בשבוע	פסח, שבועות, סוכות
החשיבות	לקדשו	מקרא קודש
מה צריך לעשות	זכור את יום השבת לקדשו	מקרא קודש אשר תקראו במועדם והיית אך שמח
מה אסור	אסור לעשות כל מלאכה	אסור לעשות מלאכת עבודה

המשגה	מסקנה: הדומה והשונה בין שבת ליום טוב והגדרת המושג 'אוכל נפש' נתבונן בדומה ובשונה בין שבת ליום טוב. נתייחס לשאלת החשיבות: הדומה: גם שבת וגם יום טוב- קדושים. ואסור לעשות בהם מלאכה השונה: המצווה המיוחדת של יום טוב:ושמחת בחגך מותר לעשות ביום טוב מלאכת אוכל נפש מה דומה ומה שונה בין שבת ליום טוב מבחינת עשיית מלאכה? (דומה- אסור לעשות מלאכה; שונה- בשבת אסור לעשות את כל ל"ט המלאכות . ביום טוב: מותר לעשות מספר מלאכות לצורך 'אוכל נפש') נבנה את התלמידות לסעיפים ה-ט ונגדיר את המושג 'לצורך אוכל נפש': לצורך אוכל נפש.'מלאכה הנעשית לצורך אוכל נפש; התורה התירה ביום טוב להכין מאכל המיועד לאכילה ביום טוב. נסכם: האם יוסי צדק? במה? (ברמה העקרונית שיש הבדל בין שבת ליום טוב ושמותר ביום טוב לעשות מלאכות לצורך אוכל נפש)
-------	--

א. נבחן את גדרי ההלכה במלאכות השונות בהתאם למושג 'מלאכת אוכל נפש'. האם גם מאיר צדק? - את זה נצטרך לבדוק. אילו מלאכות כלולות בפעולות שציין מאיר? (לנפות- בורר, ללוש- לש, להדליק- הבערה וכיבוי) אילו מלאכות נוספות יכולות להיות באפיית לחמניות כמו: אם רוצים להוסיף פרג על הלחמניות האם מותר לטחון פרג שיהיה טרי? ואם צריכים לקחת את הלחמניות לבית הדודה האם מותר להוציא מרשות לרשות? חלוקה ל 4 קבוצות עבודה לפי המלאכות המוזכרות: טחינה- בורר- כיבוי והבערה- לש והוצאה. <u>חלוקה לקבוצות עבודה</u> חלוקה לארבע קבוצות עבודה: מלאכת טוחן - סעיפים: יב; יג מלאכת הבערה וכיבוי - סעיפים: כג-לב מלאכת בורר - סעיפים: לא; לב; מח לקבוצה זו נוסיף מידע על הבררה המותרת בשבת - אי"ל- ראו מיפוי. מלאכת לש והוצאה - סעיפים: לד; נא-נג <u>המשימה לכל קבוצה:</u> לעיין בסעיפים ולציין מקרים שאסור לעשות את המלאכה ומקרים שמותר לעשות את המלאכה. ב. הכללה ותובנה מרכזית במליאה: ניצור טבלת סיכום המבטאת את שני העקרונות העיקריים שעליהם מתבססים דיני יום טוב בהיתר אוכל נפש: 1. פעולה המוסיפה בתענוג (מצוות שמחת יום טוב) 2. פעולה שלא תגרום לזלזול בחג כל קבוצה מדווחת על מקרה אחד שמותר/ אסור. ומתאימה אותו לעמודה המתאימה- לעיקרון ההלכתי. –וכל התלמידים משלימים בדף העבודה. ראו בהמשך דף עבודה משימה מס' 1. נרחיב ונסביר מדוע המקרה והדין מתאימים לעמודות בטבלה - עקרונות ההלכתיים (הטעמים לדין). הערה: ייתכן שמקרה אחד יתאים לשתי עמודות למשל: - פעולה שמוסיפה תענוג וגם איננה פוגעת בחג. במלאכת הוצאה אדמור הזקן מתיר להוציא כמות רבה של אוכל אם מדובר בסעודה לחג וקל יותר (תוספת תענוג) להביא בבת אחת דברים וכן לא נגרם זלזול כי ההוצאה היא בחצר שבה אנשים לא מסתובבים. אין זלזול בחג.	יישום
---	---------------------

משמעות	סגירה - קישור למקרה הפותח חזרה לאירוע הפתיחה ולהתייחס לדברי מאיר. המשימה: אחרי שלמדנו את פרטי ההלכות והעקרונות הגיבו לדברי מאיר: השלימו לגבי כל אחת מהפעולות שהוא ציין בדבריו האם מותר/ אסור. - משימה 4 בדף העבודה. (ניתן לתת לכל קבוצה מקבוצות העבודה בשלב הקודם להתייחס לפרט המתאים לנושא שבו עסקה בסיפור ולדווח במליאה ושאר הקבוצות משלימות בדף המסכם) רפלקציה - יר"ל אפשרות א: - מה למדתי השיעור? אילו דברים שלא ידעתי ונוספו לי השיעור. אפשרות ב: - מה למדתי על חשיבות יום טוב ואיך נכון לנהוג ביום טוב כדי להדגיש חשיבות זו וממה יש להזהר?
--------	--

1. השלימו את הטבלה על פי דיווחי הקבוצות

פעולה הגורמת לתוספת תענוג בחג		פעולה שאינה מראה זלזול בחג		פעולה שאינה גורמת לתוספת תענוג בחג		פעולה שגורמת לזלזול בחג	
מקרה	דין	מקרה	דין	מקרה	דין	מקרה	דין

2. נתחו את הטבלה:

- א. מה המשותף לכל המקרים המותרים? _____
- ב. מה המשותף לכל המקרים האסורים? _____

3. סכמו את מסקנתכם: מה הקשר בין שני הפרטים הייחודיים למצוות יום טוב: שמחה והיתר מלאכת אוכל נפש? _____
- _____

4. משפחת כהן גילתה שנגמרו הלחמניות שהכינו ליום טוב הראשון של חג הסוכות לסעודה המשותפת עם הדודים.

יוסי: איזה מזל שזה חג ולא שבת מותר לנו לאפות לחמניות חדשות

מאיר: מה פתאום? נראה לך שמותר לנפות קמח/ ללוש בצק/ להדליק את התנור בחג? ועוד מלאכות הקשורות להכנת הלחמניות בחג...

המשימה: נסו לענות למאיר. האם מותר לעשות את הפעולות בחג? אם אתם מתלבטים כתבו באיזה מצב יהיה מותר ובאיזה מצב יהיה אסור.

לנפות קמח:

ללוש בצק

להדליק את התנור בחג,

לטחון פרג טרי לפזר על הלחמניות

לסחוב את הלחמניות לבית של הדודה
